

Dr. MERVE ACUN MEKENGEÇ

**AYNÎ HAKLARDAN DOĞAN
UYUŞMAZLIKLARDA
UYGULANACAK HUKUK VE
YETKİLİ MAHKEME**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER	XI
KISALTMALAR LİSTESİ	XXIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM AYNÎ HAKLAR

I. MADDÎ HUKUKTA GENEL OLARAK AYNÎ HAKLAR.....	7
II. AYNÎ HAKKIN UNSURLARI	10
A. EŞYA.....	10
1. Eşya Kavramı.....	10
2. Eşya Sayılmayan Unsurlar.....	12
3. Eşya Dışındaki Aynî Hak Konuları.....	16
4. Eşya Türleri.....	16
a. Taşınır	17
b. Taşınmaz	20
B. EŞYA ÜZERİNDE DOĞRUDAN DOĞRUYA HÂKİMİYET	22
C. HERKESE KARŞI İLERİ SÜRÜLEBİLİRLİK.....	22
III. AYNÎ HAKKIN TÜRLERİ.....	23
A. MÜLKİYET HAKKI	23

1. Genel Olarak.....	23
2. Mülkiyet Hakkının Kapsamı.....	25
a. Bütünleyici Parça	25
aa. Genel Olarak	25
bb. Türk Medeni Kanunu'na Göre Bütünleyici Parça	
Sayılanlar	29
aaa. Doğal Ürünler	29
bbb. Yapılar, Bitkiler ve Kaynaklar	30
b. Eklenti	31
3. Mülkiyet Hakkının Konusu Bakımından Türleri.....	32
a. Taşınmaz Mülkiyeti.....	33
aa. Taşınmaz Mülkiyetinin Kazanılması.....	33
aaa. Aslen Kazanma-Devren Kazanma	33
bbb. Tescille Kazanma-Tescil Dışı Kazanma	34
bb. Taşınmaz Mülkiyetinin Kapsamı.....	36
cc. Taşınmaz Mülkiyetini Devir Borcu Doğuran	
Sözleşmelerde Şekil.....	36
dd. Taşınmaz Mülkiyetinin Kaybı	48
b. Taşınır Mülkiyeti.....	50
aa. Taşınır Mülkiyetinin Kazanılması.....	50
aaa. Aslen Kazanma	51
bbb. Devren Kazanma	51
aaaa. Anlaşma Yoluyla Mülkiyetin Devren	
Kazanılması.....	52
aaaaa. Genel Olarak.....	52
bbbb. Zilyetliğin Devri Yolları.....	54
aaaaaa. Genel Olarak	54
bbbbbb. Emtiyayı Temsil Eden Senetlerin	
Teslimi	56
bbbb. Zilyetlik Devredilmeksizin Mülkiyetin	
Kazanılması	59
cccc. Zilyetlik Devredilmesine Rağmen	
Mülkiyetin Kazanılamaması.....	60
bb. Taşınır Mülkiyetinin Kapsamı	63

cc. Taşınır Mülkiyetini Devir Borcu Doğuran Sözleşmelerde Şekil	63
dd. Taşınır Mülkiyetinin Kaybı	66
B. SINIRLI AYNÎ HAKLAR.....	67
1. Genel Olarak.....	67
2. Sınırlı Aynî Hakların Türleri	69
a. İrtifak Hakları	69
aa. İntifa Hakkı.....	72
bb. Oturma (Sükna) Hakkı.....	74
cc. Üst (İnşaat) Hakkı	76
dd. Kaynak Hakkı.....	78
ee. Diğer İrtifak Hakları (Düzensiz İrtifaklar)	79
b. Taşınmaz Yüğü.....	81
c. Rehin Hakları.....	82
aa. Taşınmaz Rehni.....	83
bb. Taşınır Rehni	93
aaa. Genel Olarak.....	93
bbb. Gemi Rehni	98
ccc. Uçak Rehni.....	100
IV. AYNÎ HAKLARDAN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARDA AÇILABİLECEK DAVALAR	102
A. ZİLYETLİK DAVALARI.....	102
1. Zilyetliğin Gasbında Geri Verme ve Tazminat Davaları.....	102
a. Geri Verme Davası.....	102
b. Tazminat Davası	104
2. Zilyetliğe Saldırı (Tecavüz) Hâlinde Açılabilir Davalar.	104
a. Genel Olarak.....	104
b. Tazminat Davası	106
3. Taşınır Davası.....	106
4. Zilyetliğin İdari Yoldan Korunması.....	108
B. İSTİHKAK DAVASI.....	109
C. ELATMANIN ÖNLENMESİ DAVASI.....	112

D. TAŞINIR VE/VEYA TAŞINMAZLAR AÇISINDAN AÇILABİLECEK DİĞER DAVALAR.....	114
---	-----

İKİNCİ BÖLÜM
AYNÎ HAKLARDAN DOĞAN
UYUŞMAZLIKLARDA UYGULANACAK
HUKUK

I. MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA AYNÎ HAKLAR	115
A. GENEL BİLGİ.....	115
1. Tarihçe	118
2. İlgili Mevzuat	120
B. TARİHSEL SÜREÇTE DİKKATE ALINAN BAĞLAMA NOKTALARI.....	122
1. Genel Olarak.....	122
2. Çeşitli Bağlama Noktaları	122
a. Malikin Yerleşim Yeri Hukuku (Lex Domicilii)	123
b. Sözleşmenin Kurulduğu Yer Hukuku (Lex Loci Contractus)	124
c. İşlemin En Sıkı İlişkili Olduğu Yer Hukuku	125
d. İşlemin Yapıldığı Anda Malın Bulunduğu Yer Hukuku (Lex Rei Sitae)	125
C. VASIFLANDIRMA	126
1. Bağlama Konusunun Vasıflandırılması	126
2. Bağlama Noktasının Vasıflandırılması	130
D. ATIF PRENSİBİ	132
II. AYNÎ HAKLARA UYGULANACAK HUKUK	137
A. UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ İÇİN ÖN ŞARTLAR	137
1. Yabancılık Unsuru.....	138
2. Özel Hukuka İlişkin Olma.....	140

B. ESASA UYGULANACAK HUKUK	142
1. Objektif Olarak Uygulanacak Hukuk	142
a. Genel Bilgi.....	142
aa. Lex Rei Sitae Kuralı.....	144
aaa. Genel Olarak.....	144
bbb. Kuralın Uygulama Alanı ve Kapsamı.....	148
aaaa. Aynî Hak Kavramı.....	149
bbbb. Aynî Hakkın Unsurları	150
aaaaa. Eşya.....	150
aaaaaa. Genel Olarak	150
bbbbbb. Eşya Türleri.....	151
bbbbbb. Doğrudan Doğruya Hâkimiyet ve Herkese Karşı İleri Sürülebilirlik.....	153
cccc. Aynî Hakkın Türleri	153
aaaaa. Mülkiyet Hakkı.....	154
aaaaaa. Mülkiyet Hakkının Kapsamı/ Bütünleyici Parça-Doğal Ürünler- Eklenti.....	154
bbbbbb. Mülkiyet Hakkının Kazanılması- Devri-Sona Ermesi.....	155
i. Genel Olarak	155
ii. Mülkiyetin Kazanılmasının Sebebe Bağlı Olup Olmaması... ..	158
bbbbbb. Sınırlı Aynî Haklar.....	160
bb. Lex Rei Sitae Kuralının İstisnaları	161
aaa. Taşınmakta Olan Mallar (Res in Transitu)	161
aaaa. Genel Olarak.....	161
bbbb. Taşınmakta Olan Malların Mülkiyeti Nakleden Sözleşmelerle Devredilmesi	165
cccc. Taşınmakta Olan Malların Emtiyayı Temsil Eden Senetler Vasıtasıyla Devredilmesi ..	165
bbb. Taşıma Araçları	166
aaaa. Genel Olarak.....	166
bbbb. Deniz Araçları	170
cccc. Hava ve Raylı Taşıma Araçları	176
dddd. Diğer Taşıma Araçları.....	178

b. Esasa Uygulanacak Hukukun Zamanı-İşlem Anı	181
c. Statü Değişikliği (Yer Değişikliği) Hâlinde Uygulanacak Hukuk.....	182
aa. Genel Olarak.....	182
bb. Tamamlanmış Hukukî İşlemler.....	184
cc. Tamamlanmamış Hukukî İşlemler	189
d. Özellik Arz Eden Bazı Durumlar	193
aa. Kıymetli Evrak Statüsü ile Aynî Hak Statüsünün Çatışması	193
aaa. Genel Olarak	193
bbb. Konişmentonun Eşyayı Temsil İşlevine Uygulanacak Hukuk.....	196
ccc. Konişmentonun Devredilmesinin Aynî Sonuçlarına Uygulanacak Hukuk.....	200
ddd. Üçüncü Kişilerin Aynî Menfaatlerinden Doğan Uyuşmazlıklar	203
eee. Değerlendirme	206
bb. Mülkiyeti Saklı Tutma Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk	210
cc. Kültür ve Tabiat Varlıkları.....	215
dd. Tasarruf Yetkisi	223
2. Sübjektif Olarak Uygulanacak Hukuk (Hukuk Seçimi).....	225
III. EHLİYETE UYGULANACAK HUKUK.....	233
IV. ŞEKLE UYGULANACAK HUKUK.....	240
A. GENEL OLARAK	240
B. TAŞINIRLARIN KONU OLDUĞU AYNÎ HAK KAZANIMLARININ ŞEKLİNE UYGULANACAK HUKUK.....	241
C. TAŞINMAZLARIN KONU OLDUĞU AYNÎ HAK KAZANIMLARININ ŞEKLİNE UYGULANACAK HUKUK	242
V. KAMU DÜZENİ VE DOĞRUDAN UYGULANAN KURALLARIN ETKİSİ	246
A. KAMU DÜZENİNİN ETKİSİ.....	247

B. DOĞRUDAN UYGULANAN KURALLARIN ETKİSİ.....	255
--	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AYNÎ HAKLARDAN DOĞAN
UYUŞMAZLIKLARDA YETKİLİ MAHKEME

I. MİLLETLERARASI USUL HUKUKU HAKKINDA	
GENEL BİLGİ.....	261
A. LEX FORİ'NİN HÂKİMİYETİ.....	262
B. VASIFLANDIRMA.....	267
II. MİLLETLERARASI YETKİ.....	269
A. GENEL OLARAK.....	269
B. MİLLETLERARASI YETKİ VE YARGI YETKİSİ	
ARASINDAKİ FARK.....	271
1. Genel Bilgi.....	271
2. Yargı Bağışıklığı.....	274
a. Yabancı Devletin Yargı Bağışıklığı.....	276
aa. Kural.....	276
bb. İstisnalar.....	277
aaa. Genel Olarak.....	277
bbb. Taşınmazlarla İlgili Davalar.....	281
b. Diplomatik Temsilcilerin ve Konsolosların Yargı	
Bağışıklığı.....	287
aa. Genel Olarak.....	287
bb. Taşınmazlarla İlgili Davalar.....	290
C. YETKİLİ MAHKEME İLE İLGİLİ DOKTRİNLER.....	292
1. Forum Shopping Doktrini.....	292
2. Forum Non Conveniens Doktrini.....	292
III. YETKİLİ MAHKEME.....	295
A. GENEL YETKİLİ MAHKEME.....	299
1. Davalının Yerleşim Yeri Mahkemesi.....	302
a. Davalı Gerçek Kişi.....	302

aa. Türk Vatandaşı Gerçek Kişi	303
bb. Yabancı Gerçek Kişi	304
b. Davalı Gerçek Kişinin Yerleşim Yeri	307
aa. Türk Vatandaşı Gerçek Kişi Açısından	307
bb. Yabancı Gerçek Kişi Açısından	312
c. Davalı Tüzel Kişi	319
aa. Türk Hukukuna Göre Kurulan Tüzel Kişiler.....	319
bb. Yabancı Hukuka Göre Kurulan Tüzel Kişiler.....	322
d. Davalı Tüzel Kişinin Yerleşim Yeri	322
aa. Türk Hukukuna Göre Kurulan Tüzel Kişiler Açısından	322
bb. Yabancı Hukuka Göre Kurulan Tüzel Kişiler Açısından.....	324
e. Davalıların Birden Fazla Olması Durumunda Genel Yetkili Mahkeme.....	325
aa. Genel Olarak.....	325
bb. İstisnalar	325
aaa. Ortak Yetkili Mahkemenin Bulunması.....	326
bbb. Davanın Sadece Davalılardan Birini Kendi Mahkemesinden Başka Bir Mahkemeye Getirmek Amacıyla Açılması.....	326
2. Davalının Türkiye'deki Mutad Meskeni Mahkemesi- Türkiye'de Yerleşim Yerinin Bulunmaması Hâlinde Genel Yetkili Mahkeme	327
a. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Kapsamında Mutad Mesken.....	328
aa. Gerçek Kişiler Açısından	328
bb. Tüzel Kişiler Açısından.....	330
b. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Kapsamında Mutad Mesken	331
B. ÖZEL YETKİLİ MAHKEMELER	333
a. Bir Yerde Geçici Olarak Oturanlara Karşı Açılacak Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi	335

b. Malvarlığı Unsurunun Bulunduğu Yer Mahkemesi.....	336
c. Karşı Davada Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi	339
d. Şubelerle İlgili Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi	340
C. MÜNHASIR YETKİLİ MAHKEMELER	342
1. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Düzenlenen Münhasır Yetkili Mahkemeler.....	342
a. Taşınmazın Aynından Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi.....	342
aa. Genel Olarak.....	342
bb. Münhasır Yetki-Kesin Yetki Arasındaki Fark.....	346
cc. Taşınmazın Aynına İlişkin Davalar	348
dd. Taşınmazın Aynına İlişkin Olmayan Davalar	350
ee. Davanın Birden Fazla Taşınmaza İlişkin Olması Durumunda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi	354
ff. Özellikli Bazı Durumlar	354
b. Özel Hukuk Tüzel Kişilerinin, Ortaklık veya Üyelik İlişkileriyle Sınırlı Olmak Kaydıyla, Bir Ortağına veya Üyesine Karşı veya Bir Ortağın yahut Üyenin Bu Sıfatla Diğerlerine Karşı Açacakları Davalar	356
2. Diğer Kanunlarda Düzenlenen Münhasır Yetkili Mahkemeler	358
D. TAŞIMA ARAÇLARI ÜZERİNDEKİ AYNÎ HAK UYUŞMAZLIKLARINDA YETKİLİ MAHKEMELER.....	358
E. YETKİ SÖZLEŞMESİ	365
1. Yetki Sözleşmesi ile Türk Mahkemelerinin Yetkilendirilmesi	367
a. Yetki Sözleşmesi ile Türk Mahkemelerinin Yetkilendirilmesinin Şartları	369
aa. Taraflara Yönelik Şartlar	369
bb. Uyuşmazlığa Yönelik Şartlar	373

cc. Seçilen Mahkemeye Yönelik Şartlar	375
dd. Şekil Şartı	376
ee. Yetki Sözleşmesinin Zamanı.....	377
b. Yetki Sözleşmesi ile Yetkilendirilen Türk Mahkemesinin Yetkisi.....	378
c. Özellikli Bazı Durumlar	379
aa. Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Döneminde Yapılan Yetki Sözleşmelerinin Geçerliliği	379
bb. Genel İşlem Koşullarında Yer Alan Yetki Şartının Geçerliliği.....	383
cc. Esas Sözleşmenin Geçersizliğinin Yetki Sözleşmesine Etkisi	386
dd. Üçüncü Kişi Yararına Yetki Sözleşmesi Yapılması ..	387
ee. Konişmentoda Yer Alan ve Taşıma Sözleşmesine Gönderme Yapan Yetki Şartının Geçerliliği	387
2. Yetki Sözleşmesi ile Yabancı Mahkemelerin Yetkilendirilmesi	391
F. YETKİSİZ YERDE DAVA AÇILMASI	396
IV. AYNÎ HAKLARA İLİŞKİN YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANINMASI-TENFİZİ	397
A. GENEL OLARAK	397
B. TANIMA-TENFİZ ŞARTLARI	402
1. Ön Şartlar	402
2. Aslî Şartlar.....	407
a. Karşılıklılık.....	409
b. İlâmın, Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisine Girmeyen Bir Konuda Verilmiş Olması veya Davalının İtiraz Etmesi Şartıyla İlâmın, Dava Konusu veya Taraflarla Gerçek Bir İlişkisi Bulunmadığı Hâlde Kendisine Yetki Tanıyan Bir Devlet Mahkemesince Verilmiş Olmaması.....	412
aa. İlâmın Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisine Girmeyen Bir Konuda Verilmiş Olması.....	412

bb. Davalının İtiraz Etmesi Şartıyla İlâmın, Dava Konusu veya Taraflarla Gerçek Bir İlişkisi Bulunmadığı Hâlde Kendisine Yetki Tanıyan Bir Devlet Mahkemesince Verilmiş Olmaması- İlâmın Aşkın Yetkili Bir Mahkemeden Alınmaması.....	415
c. Hükümün Kamu Düzenine Açıkça Aykırı Olmaması	420
d. O Yer Kanunları Uyarınca, Kendisine Karşı Tenfiz İstenen Kişinin Hükümü Veren Mahkemeye Usulüne Uygun Bir Şekilde Çağrılmamış veya O Mahkemede Temsil Edilmemiş yahut Bu Kanunlara Aykırı Bir Şekilde Gıyabında veya Yokluğunda Hüküm Verilmiş ve Bu Kişinin Yukarıdaki Hususlardan Birine Dayanarak Tenfiz İstemine Karşı Türk Mahkemesine İtiraz Etmemiş Olması.....	425
C. TANIMA VEYA TENFİZ TALEBİNİN İLERİ SÜRÜLMESİ.....	426
SONUÇ.....	431
KAYNAKÇA	443